

ЕФЕКТИВНІСТЬ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ВІДНОСИН ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ В УМОВАХ ЦИФРОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ**EFFICIENCY OF CRIMINAL LEGAL REGULATION OF THE INTELLECTUAL PROPERTY RELATIONS IN THE CONDITIONS OF DIGITAL TRANSFORMATION**

Штанько В.А. адвокат, патентний повірений
аспірант кафедри кримінального права і кримінології
Львівський державний університет внутрішніх справ

У статті досліджуються існуючі концепції ефективності кримінально-правового регулювання, критично оцінюються міжнародні підходи до розуміння складових частин змісту ефективності правового регулювання. Запропоноване власне бачення визначення ефективності кримінально-правового регулювання, його складових та меж їх застосування, що ґрунтується на підходах теорії системного аналізу. Зазначено, що зміст ефективності кримінально-правового регулювання визначається якістю норм кримінального закону, обумовлюється адекватним та компетентним правозастосуванням правоохоронними органами та судом і залежить від умов в яких суспільство перебуває в конкретний момент свого розвитку. Доводиться, що кримінальні процедури, передбачені Угодою про торговельні аспекти прав інтелектуальної власності (ТРИПС) зосереджується на «ремедіумах». Дана угода виокремлює навмисне піратське копіювання у комерційних масштабах (творів авторського права) та підроблення торгового знаку (торговельної марки), не беручи до уваги порушення, пов'язані з іншими об'єктами інтелектуальної власності, такими винахід, корисна модель, промисловий зразок, сорт рослин, комерційна таємниця, обмежуючись тим, що інші порушення можуть теж кримінально переслідуватись, в разі якщо вони вчинені навмисно або в комерційних масштабах. Показано, що цифрова трансформація суспільства, незважаючи на стрімкий розвиток штучного інтелекту, не змінює суті відносин у суспільстві, а лише призводить до еволюційної появи їх нових цифрових форм. Знаходить підтвердження гіпотеза, що концептуальна структура ICT4D Cube найкраще підходить для всебічного аналізу переходу до інформаційного суспільства, як взаємозалежної взаємодії технологій, соціальних змін та політики. Це дозволяє стверджувати, що розвиток інформаційно-комунікаційних технологій має слідувати за загальною схемою організації суспільства, а не навпаки. Звертається увага на те, що поширені упередження, штучний інтелект має обмеження для свого стрімкого розвитку та не може й далі розвиватися за експоненціальним графіком – постійне збільшення інформації у світі не призводить за замовченням до пропорційного збільшення об'єму якісних даних для подальшого навчання штучного інтелекту.

Ключові слова: ефективність правового регулювання, кримінально-правове регулювання, інтелектуальна власність, ремедіум, цифрова трансформація.

The article examines existing concepts of the effectiveness of criminal legal regulation, critically evaluates international approaches to understanding the components of the content of the effectiveness of legal regulation. The author proposes his own vision of determining the effectiveness of criminal legal regulation, its components and the limits of their application, which is based on the approaches of the theory of system analysis. It is determined that the content of the effectiveness of criminal legal regulation is determined by the quality of the norms of criminal law, is conditioned by adequate and competent law enforcement by law enforcement agencies and the court and depends on the conditions in which society is at a specific moment of its development. It is proved that the criminal procedures provided for by the Agreement on Trade-Related Aspects of Intellectual Property Rights (TRIPS) focus on "remedies". This agreement distinguishes between intentional piracy on a commercial scale (of copyrighted works) and counterfeiting of a trademark, without taking into account violations related to other intellectual property objects, such as an invention, utility model, industrial design, plant variety, trade secret, limited to the fact that other violations can also be prosecuted if they are committed intentionally or on a commercial scale. It is shown that the digital transformation of society, despite the rapid development of artificial intelligence, does not change the essence of relations in society, but only leads to the evolutionary emergence of their new digital forms. The hypothesis is confirmed that the conceptual structure of the ICT4D Cube is best suited for a comprehensive analysis of the transition to an information society as an interdependent interaction of technology, social change and policy. This allows us to assert that the development of information and communication technologies should follow the general scheme of the organization of society, and not vice versa. Attention is drawn to the fact that, despite widespread prejudices, artificial intelligence has limitations to its rapid development and cannot continue to develop on an exponential schedule – the constant increase in information in the world does not automatically lead to a proportional increase in the volume of high-quality data for further training of artificial intelligence.

Key words: efficiency of legal regulation, criminal legal regulation, intellectual property, remedy, digital transformation.

Постановка проблеми. Питання ефективності правового регулювання в сучасних наукових дослідженнях постає все частіше та в той же час, зміст і межі розуміння такої ефективності залишаються на рівні загальнотеоретичних конструкцій. Міжнародний досвід оцінки такої ефективності наочно демонструє, що в залежності від місця проведення досліджень у фокусі опиняються доволі різні категорії. Так у США більше уваги приділяється економічній складовій ефективності роботи кримінальної юстиції. Європейські дослідження приділяють основну увагу гармонізації та взаємному визнанню юрисдикцій країн-учасниць ЄС. У межах предмету нашого дослідження окремо постає питання ролі й місця кримінально-правового регулювання відносин інтелектуальної власності в системі загального правового регулювання. А також те, як саме впливають умови цифрової трансформації суспільства на цю ефективність.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема тика ефективності кримінально-правового регулювання

у різні часи досліджувалася у роботах таких учених, як Ю. Баулін, Н. Гуророва, М. Карчевський, П. Фріс, С. Марголіс, А. Суомінен та ін.

Метою статті є з'ясування складових частин та меж ефективності кримінально-правового регулювання відносин інтелектуальної власності в умовах цифрової трансформації.

Виклад основного матеріалу. Сучасне розуміння поняття ефективності в різних галузях знань достатньо сильно відрізняється, та все одно, як правило, пов'язується з кількісною характеристикою мети та теоретичною або реальною можливістю її досягнення, реалізації. О. Мельник визначає ефективність правового регулювання, як результативну характеристику його дії, яка свідчить про здатність вирішувати відповідні соціально-правові проблеми, що забезпечується ефективністю самого закону, ефективністю виконавчо-розпорядчої діяльності, що забезпечує конкретизацію норм закону на підзаконному рівні та ефективністю діяльності щодо застосування поло-

жень закону спеціальними суб'єктами [1, с. 190–191]. Одночасно авторка вважає за можливе ототожнювати ефективність правового регулювання і законодавства, вважаючи також, що до основних правових складових ефективності законодавства також слід віднести рівень правосвідомості суб'єкта правозастосування і загалом усього суспільства.

Ю. Баулін зазначає, що ефективність кримінально-правового регулювання відображає його результативність і визначається співвідношенням соціальних цілей, для яких були ухвалені норми кримінального права та акти його застосування з фактичними результатами їх дії [2, с. 27–28].

Н. Гуртова вважає, що ефективність регулювання кримінально-правових відносин має розглядатися з урахуванням мінімізації негативних наслідків застосування заходів кримінально-правового характеру для суспільства та має розглядатися в аспекті досягнення відповідної мети [3, с. 106].

П. Фріс у своїй докторській дисертації зазначає, що ефективність кримінально-правової політики залежить від ефективності кримінально-правових норм та інститутів і базується на ефективності кримінально-правового закону. Вона визначається адекватністю між досягнутим і запланованим рівнем досягнення поставлених перед нею задач [4, с. 268–272].

М. Карчевський та А. Кудінов, досліджуючи ефективність кримінально-правового регулювання в Україні, виокремили внутрішні та зовнішні чинники на законодавчому та правозастосовному рівні за допомогою моделі SWOT-аналізу [5, с. 103–104].

Так чи інакше, сучасне розуміння ефективності правового регулювання пов'язує досягнення мети регулювання та його результати з правовими нормами та правозастосовною практикою. Інші фактори скоріше є *noу-хау* їх авторів та можуть застосовуватися лише із застереженням прийнятності результатів виключно щодо конкретної мети.

Процеси цифрової трансформації в сучасному світі не оминають сферу права та завдають їй не меншого впливу ніж будь-яким іншим сферам. Саме тому стає не лише можливим, а й необхідним дослідження та подальше застосування технічного інструментарію для вирішення суспільних задач. Переважна більшість вітчизняних правових досліджень не фокусується на кількісних показниках, а скоріше досліджує явища та відношення до них. *Big Data*, як феномен, дозволяє зовсім по іншому сприймати сучасний стан та перспективи правових досліджень. Раніше не підвладна людському розуму кількість перемінних за законом діалектики переходить у нову якість розуміння проблем та шляхів її вирішення.

Саме тому, ефективність правового регулювання може й має стати не суб'єктивною оцінкою дослідника, а обґрунтованим висновком, що підтверджується результатами системного аналізу об'єкту дослідження. Системний аналіз під ефективністю розуміє ступінь відмінності між бажаним та реальним результатом. Серед факторів впливу на ефективність системний аналіз пропонує розглядати якість засобів, способи їх використання та умови обстановки в яких вони використовуються [6, с. 137].

Виходячи із зазначеного, логічним є висновок, що висока ефективність має обумовлюватися раціональним способом використання високоякісного засобу в максимально сприятливих умовах обстановки, що склалася. Вищевикладене дозволяє прийти до очевидного, але важливого висновку: оцінка ефективності не може існувати відірвано від мети. При 100% ефективності результат має повністю співпадати з метою. Розгляд категорії ефективності без розуміння мети не має жодного сенсу.

Важливим для нашого дослідження є вивчення підходів іноземних колег. Американські юристи користуються скоріше економічним інструментарієм оцінки ефектив-

ності права. Так С. Марголіс ще у 1987 році зазначив, що повністю ефективною є така правова система, яка дозволяє реалізувати або захистити своє право з нульовим трансакційними витратами. Його важливими зауваженням є те, що будь-яка правова система діє в конкретному економічному середовищі, напрацювання та підтримання юридичних правил співіснування має ціну, а якість цих правил і механізмів їх виконання напряму впливають на вартість трансакцій [7, с. 472–475]. У нашому дослідженні ми зосередимося саме на кримінально-правовому регулюванні, тоді як питання економічної доцільності, обґрунтованості тощо коректним було б розглядати скоріше в фокусі дослідження питань кримінально-правової політики [8, с. 132].

Дослідження ефективності кримінального закону ЄС мають свою специфіку. С. Меландер і А. Суомінен констатують, що питання ефективності в багатьох європейських дослідженнях розглядається в контексті гармонізації кримінального права ЄС та взаємного визнання. Через комплексність досліджуваного питання, очевидно, що не може існувати єдиного визначення та способу розуміння ефективності. В той же час існує консенсус, що ефективність може стосуватися ступеня досягнення цілей, а також показників спільної боротьби зі злочинністю в країнах ЄС та створення в них спільного простору правосуддя (в контексті взаємного визнання в країнах ЄС). Ефективність також може означати адекватність між наслідками та цілями, які переслідує законодавча влада, що демонструє себе в тому, наскільки добре кримінальні закони мають бажаний ефект і виконують свої цілі (боротьба зі злочинністю). Також дослідники ставлять під сумнів доцільність оцінки ефективності застосування кримінального закону в контексті класичної теорії покарання [9, с. 265].

Серед працівників практичних підрозділів є поширеною думка про те, що мета норм кримінального права досягається в тому числі завдяки тому, що не вчиняються дії, за які ці норми застосовуються. Але нульові трансакційні витрати та відсутність самого факту за яких ці витрати мали б бути не одне й теж. Ми не можемо погодитися з думкою, що «не вчинення кримінально караної дії насправді дозволяє мати уявлення про ефективність кримінально-правового регулювання». Як у випадку «спонтанних» злочинів, так і у випадку «складних і ретельно спланованих» наявність закону або взагалі не враховується в момент скоєння злочину, або є частиною задачі «уникнення відповідальності» в складній злочинній схемі. Окремо треба зазначити, що «не вчинення дій», за які може бути застосована кримінальна норма цілком можливо може бути наслідком якісної превентивної та профілактичної діяльності правоохоронних підрозділів, спрямованої на запобігання вчиненню правопорушень. У такому разі трансакційні витрати системи кримінальної юстиції є, і вони не маленькі.

Концепція якісного дослідження ефективності правового регулювання на нашу думку повинна містити сформульовану мету такого регулювання. Після чого повинні бути досліджені на предмет якості інструменти її досягнення – це норми КК України. Далі необхідно дати оцінку раціональним способам використання норм КК України (інструментів) – практика правозастосування. І лише після цього необхідно визначити наскільки умови цифрової трансформації є сприятливими чи не сприятливими у досягненні поставленої мети.

$$\text{Ефективність} = \frac{\text{Результат}}{\text{Мета}} = 1$$

Метою кримінально-правового регулювання відносин у сфері інтелектуальної власності є запобігання вчиненню таких правопорушень, що є необхідною передумовою нормальної реалізації цих прав відповідно до приписів цивільного законодавства.

Стаття 61 Кримінальної процедури Угоди про торговельні аспекти прав інтелектуальної власності (ТРИПС) зосереджується на «ремедіумах», тобто заходах, метою яких є виправлення вже існуючої ситуації, на відміну від ст. 1 КК України, що ставить своїм завданням правове забезпечення охорони від кримінально-протиправних посягань та запобігання кримінальним правопорушенням [10].

В той же час ремедіуми мають передбачати такі покарання (штрафи, ув'язнення), щоб «служити засобом стримування» та в той же час «відповідати рівню покарання», тобто запобігати кримінальним правопорушенням, пов'язаним з навмисним піратським копіюванням у комерційних масштабах або підробленням торгового знаку.

У розумінні Угоди ТРИПС саме розмір покарання (сума штрафу та/або термін ув'язнення) є стримуючим фактором та має забезпечувати запобігання кримінальним правопорушенням, передбаченим ст. 176 та ст. 229 КК України.

Цікаво, що Угода ТРИПС не згадує кримінальні правопорушення, пов'язані з навмисним незаконним використанням винаходу, корисної моделі, промислового зразку, сорту рослин, комерційної таємниці та ін., обмежуючись тим, що інші порушення можуть теж кримінально переслідуватись, в разі якщо вони вчинені навмисно або в комерційних масштабах.

Останні дослідження взагалі не підтверджують прямої кореляції між суворістю покарання та невчиненням кримінального правопорушення. Одночасно, штучне підвищення сум штрафу та/або терміну ув'язнення, скоріше призведе до розбалансування кримінального закону, необґрунтованого виокремлення окремих норм за певною ознакою. В даному випадку їх навіть не можна виокремити за родовим об'єктом злочинів у сфері інтелектуальної власності [11, с. 389] – бо фактично поза увагою залишаються кримінальні правопорушення, відповідальність за які передбачена ст.ст. 177, 231, 232 КК України.

Аналіз співвідношення кількості відкритих кримінальних проваджень до кількості спрямованих до суду, дозволяє прийти до висновку, що санкції цих статей однозначно не забезпечують результат, передбачений Угодою ТРИПС. За окремими статтями в певні роки показники або взагалі відсутні, або не значною мірою відрізняються від статистичної похибки [12].

Вважаємо, що якість інструментів досягнення мети – норм КК може бути різною та коливатися від абсолютно неефективних (прагне до 0) – певною мірою це можна стверджувати про ст. 232 КК (в контексті комерційної таємниці) до максимально ефективних (прагне до 1) – І^{0 до 1}. Серед досліджуваних нами статей, з певними застереженнями до них можна віднести ст.ст. 176 та 229 КК України.

Спосіб використання цих інструментів на нашу думку може варіюватися від абсолютно релевантних (прагне до 1) до не лише нерелевантних (прагне до 0), а й таких, що виходять за межі, через повну неадекватність способу, що в тому числі може призвести до зворотних результатів (прагне до -1) – С^{-1 до 1}. Наприклад звернення до правоохоронних органів з метою тиску на опонента в цивільному процесі (справа № 757/46128/20-ц про визнання порушення прав інтелектуальної власності на винахід, заборону його використання, стягнення збитків, визнання повністю недійсним патенту та зобов'язання вчинити певні дії з одночасним зверненням до правоохоронних органів за тим же фактом кримінальному провадженню № 42021102040000163 від 13.04.2023 за ст. 177 України).

Умови в яких інструмент використовується певним способом можуть як сприяти $U_{сприят}$, так і заважати $U_{заваж}$ досягненню мети. Кожна з означених груп умов у свою чергу, може складатися з таких, що практично не завдають безпосереднього впливу (прагне до 0), так і таких, вплив яких є визначальним (прагне до 1).

$$\frac{U(сприят)^{1 \text{ до } 1}}{U(заваж)^{0 \text{ до } 1}}$$

У контексті нашого дослідження нас цікавлять саме умови цифрової трансформації суспільства. Ще донедавна цифровізація або діджиталізація, або цифрова трансформація сприймалася як тренд сучасності, що полягають у підвищенні швидкості Інтернету, збільшення кількості збільшення розумної техніки та запровадження електронних державних сервісів, що не завжди встигають за електронною комерцією, а також збільшення ролі соціальних мереж та їх впливу на суспільство.

У 2018 році широкого розголосу набули факти того, що компанія Cambridge Analytica, акумулювавши BigData (до 5000 вимірних показників) щодо 240 мільйонів американців (в тому числі 87 мільйонів користувачів, отриманих ними через вразливість фейсбук), змогла суттєво впливати на хід президентських виборів у США 2016 році [13, 14].

У 2021 році А. Нойбауер у своїй статті, присвяченій штучному інтелекту (далі також – AI) зазначив, що навіть найдосконаліший AI далекий від середнього IQ населення в 100 балів, у 2014 році найвищий IQ AI оцінювався у 26 балів (що відповідало показникам 3-річної дитини), а у 2016 році цей показник вже досяг 47 балів – рівня 6-річної дитини [15, с. 6].

У липні-серпні 2023 року IQ chatGPT-4 вже оцінювався дослідниками в 155 балів [16]. І це при середньому показнику 100 найвищих країн у рейтингу 2024 року перебуває у діапазоні 93-108 балів, а люди з показником вище 130 балів вважаються обдарованими [17]. Особливо цей показник вражає, враховуючи той факт, що відповідно до існуючого у дослідницькому світі консенсусу, IQ Альберта Ейнштейна був у діапазоні 160-190 балів [18]. Таким чином, розвиток IQ AI від немовляти до генія відбувся за 10 років. Але AI, на відміну від людини, немає біологічних обмежень щодо подальшого швидкого прогресу та збільшення цього показника. Однак, наразі стають зрозумілими інші нюанси розвитку даної галузі. Не дивлячись на те, що ймовірно кількість інформації у світі подвоюється щодня, що два роки (відповідно до концепції Інформаційного вибуху та закону Мура), це не теж саме, що подвоєння об'єму даних для навчання AI.

Р. Куран в своїй статті «Уповільнення моделей AI означає кінець епохи золотої лихоманки» наголошує на тому, що розвиток штучного інтелекту (AI), який тривалий час базувався на масштабуванні систем (збільшенні даних, обчислювальної потужності та параметрів), стикається з кризою. Попри величезні витрати великих технологічних компаній, таких як Microsoft, Google і Nvidia, доступ до нових даних для навчання обмежений, а покращення продуктивності стає дедалі складнішим. Лідери індустрії визнають, що ефективність моделей вирівнялася, і подальший прогрес вимагає нових підходів, таких як вдосконалення алгоритмів чи оптимізація процесу інференції. Саме тому гіпотеза про відсутність біологічних обмежень AI, а відтак і відсутність будь-яких обмежень для подальшого експоненціального розвитку AI не знаходить підтвердження, а графік подальшої динаміки розвитку сфери AI, найближчим часом буде прямувати до нормального розподілу [19].

Загалом, з'ясування природи та механізмів систем AI, таких як GPT-4, є величезним викликом, який раптово став важливим і терміновим хоча б через те, що GPT-4 на думку дослідників із Microsoft вже можна розглядати, як ранню версію системи загального штучного інтелекту (AGI) [20, с. 94]. Можна припустити, що саме через усвідомлення важливості та незворотності пов'язаних із цим суспільно-політичних змін, питання штучного інтелекту було одним з тих, що були винесені на обговорення між керівниками країн КНР та США, що відбулося 17 листопада 2023 року [21].

9 грудня 2023 року на сайті Європейського парламенту з'явилася інформація із заголовком Закон про штучний

інтелект: угода щодо комплексних правил для надійного AI. Зокрема дана угода передбачає: гарантії щодо штучного інтелекту загального призначення, обмеження на використання систем біометричної ідентифікації правоохоронними органами, заборони на соціальний скоринг та AI, що використовуються для маніпулювання або використання вразливостей користувачів, право споживачів подавати скарги та отримувати змістовні пояснення, а також значні штрафи за порушення (від 35 мільйонів євро або 7% світового обороту до 7,5 мільйонів або 1,5% обороту) [22].

Викладене вище дозволяє висувати обґрунтовано припущати, що цифрова трансформація суспільства пройшла точку неповернення, а її поточний стан безпосередньо та суттєво впливає не лише на суспільні відносини, а й на їх правове регулювання.

Додаткової ваги дослідженню впливу цифрової трансформації додає інформація щодо сучасного стану суспільства, яке вже необхідно досліджувати, враховуючи, що сучасний період цифрової трансформації успадкував наслідки глобалізації, в тому числі ті, які дослідники RAND Д. Кавана та М. Річ називають розпадом правди: розбіжності щодо фактів і даних, розмитість кордонів між думкою та фактом, експоненціальне збільшення інформації та зниження довіри до колись шанованих джерел інформації [23, с. 21].

Таким чином умови цифрової трансформації, як і будь-які інші, безпосередньо впливають на ефективність кримінально-правового регулювання, але хочемо наголосити, що на відміну від навіть воєнного стану, який закінчиться найближчими роками, цифрова трансформація – це нова, хоча й не усвідомлена більшою частиною суспільства, реальність. Вона постійно та дуже швидко змінюється, і це не можна зупинити. Єдиною відповіддю, яку можна запропонувати зараз – є добросесне використання AI, широкое застосування методології прийняття рішень, що ґрунтуються на даних, а також використання сучасних інформаційних систем, що дозволяють проводити наукові дослідження в гуманітарній сфері на якісно новому рівні.

В той же час необхідно визнати, що це не перша докорінна перебудова суспільства в історії людства. Промислова революція (XVIII–XIX сторіччя), науково-технічна революція (XIX–XX сторіччя) так само глибоко змінили суспільний устрій, вплинули на спосіб життя переважної більшості людей, надали нові можливості та поставили суспільство перед новими викликами. Цифрова трансформація якісно відрізняється від них своєю швидкістю, масштабами глобальних змін та персональним впливом на конкретну людину. Це призводить до того, що відбувається глибока інтеграція цифрових технологій у повсякденне життя, а це в свою чергу породжує етичні дилеми щодо кібербезпеки, приватності, штучного інтелекту тощо.

Саме тому мейнстрімом є думка про те, що цифрова трансформація є не просто наступним етапом розвитку людства, а радикальним переламом, що докорінно все змінить. Не дивлячись на те, що аргументи на користь такого

підходу достатньо вагомі, науковий аналіз поки ще не дозволяє нам поділяти цю позицію.

Визнаним у світі (широко використовується в структурах ООН) інструментом для вирішення даної задачі може слугувати ICT4D (Information and Communication Technologies for Development) Cube Framework. Розуміння впливу інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) на розвиток суспільства за допомогою ICT4D Cube дозволяє бачити картину цілком та не випустити з фокусу уваги важливих складових. Відповідно до концепції модель у вигляді кубу має горизонтальний шар – технологічна основа (фізична інфраструктура – обладнання, мережі тощо та сервісна частина – програмне забезпечення, хостинг, браузери, застосунки тощо). Вертикальний шар кубу відображає соціально-економічні сектори – те що звикли називати з додаванням приставки «є» (єОсвіта, єДемократія, єБанкінг тощо). Та діагональні шари у вигляді політик та регуляцій (законодавство, фінансування, розвиток людських спроможностей) [24]. Мартін Гілберт на підставі отриманих даних по Латинській Америці та Карибському басейну робить кілька фундаментальних висновків, які можуть бути використані у нашому дослідженні. ICT4D Cube – це концептуальна структура, яка описує перехід до інформаційних суспільств як взаємозалежну взаємодію технологій, соціальних змін та політики. Її фокус на технологіях як на рушійній силі розвитку заснований на понятті Шумпетера (Joseph Schumpeter), яке визнає інновації та технологічні зміни як основний каталізатор соціальної еволюції. М. Гілберт обґрунтовано та послідовно демонструє нам, що розвиток ІКТ має слідувати за загальною схемою організації суспільства, а не навпаки.

Виходячи із зазначеного, логічною є гіпотеза, що ефективність кримінально-правового регулювання визначається якістю норм кримінального закону, обумовлюється адекватним та компетентним правозастосуванням правоохоронними органами та судом і залежить від умов в яких суспільство перебуває в конкретний момент свого розвитку.

Висновки: Питання ефективності кримінально-правового регулювання має регіональні відмінності у світі та залежить від національної специфіки, а також поточного стану розвитку кримінальної юстиції країни. Кримінально-правове регулювання сфери інтелектуальної власності не можна назвати ефективним з огляду як на якість інструментів (діючих норм КК України), так і способів їх використання (сучасної правозастосовної практики). Умови цифрової трансформації суспільства хоча й створюють нові форми та пришвидшують суспільні відносини, але поки не відіграють того впливу, якого б можна було очікувати враховуючи бурхливий розвиток AI. Вочевидь, нові технології обумовлюють появу нових видів правопорушень, що не можна ототожнювати з появою нових видів суспільних відносин. Поява різноманітних цифрових інструментів вчинення порушень у сфері інтелектуальної власності, неодмінно тягне за собою розвиток сучасних засобів протидії та запобігання злочинності, що в середньому збалансовує вплив цифрової трансформації суспільства на ефективність кримінально-правового регулювання.

ЛІТЕРАТУРА

1. Мельник О.М. Правове регулювання та шляхи підвищення його ефективності : дис... канд. юрид. наук : 12.00.01. Київ, 2004. 208 с.
2. Баулін Ю.В. Кримінально-правове регулювання: основні проблеми. *Кримінально-правове регулювання та забезпечення його ефективності* : матеріали міжнар. наук.-практ. конф., м. Харків, 18–19 жовтня 2018 р. Харків, 2018. – С. 23–28.
3. Гуторова Н.О. Регулювання кримінально-правових відносин: поняття, мета, способи та їх ефективність. *Кримінально-правове регулювання та забезпечення його ефективності* : матеріали міжнар. наук.-практ. конф., м. Харків, 18–19 жовтня 2018 р. Харків, 2018. – С. 106–110.
4. Фріс П.Л. Кримінально-правова політика України : дис... д-ра юрид. наук : 12.00.08. Київ, 2005. 440 с.
5. Карчевський М.В., Кудінов А.С. Ефективність кримінально-правового регулювання в Україні. *Вісник Луганського державного університету внутрішніх справ імені Е. О. Дідоренка*. 2016. Вип. 4. С. 101–114.
6. Ушакова І.О. Основи системного аналізу об'єктів і процесів комп'ютеризації : навчальний посібник. Частина 2. Харків : ХНЕУ, 2008. 308 с.
7. Margolis S.E. Two Definitions of Efficiency in Law and Economics *The Journal of Legal Studies*. 1987. Vol. 16. № 2. P. 471–482. URL: https://www.jstor.org/stable/724356?read-now=1&refreqid=excelsior%3Af29c84e6d6c611972d7522e5c7f7dcf7&seq=1#page_scan_tab_contents (дата звернення: 01.10.2024)

8. Актуальні проблеми формування сучасної доктрини кримінального права України : монографія / В. Я. Тацій, Л. М. Демидова, В. І. Борисов та ін. ; за заг. ред. В. Я. Тація, Л. М. Демидової, В. І. Борисова. Харків : Право, 2021. 632 с.
9. Melander S., Suominen A. Issue on the Effectiveness of EU Criminal Law. *New Journal Of European Criminal Law*, 2014. Vol. 5. Issue 3. P. 265-266. DOI: 10.1177/203228441400500301.
10. Угода про торговельні аспекти прав інтелектуальної власності від 15 квітня 1994 р. // *Офіційний вісник України*. 2010. № 84. Ст. 2989.
11. Харченко В.Б. Кримінально-правова охорона прав на об'єкти інтелектуальної власності в Україні: перспективи розвитку та гармонізації з європейським законодавством : дис... д-ра юрид. наук : 12.00.08. Харків, 2011. 504 с.
12. Карчевський М.В. Протидія злочинності в Україні : інфографіка (2013-2024) : інтерактивний довідник. URL: <https://karchevskiy.com/i-dovidnyk/> (дата звернення: 10.09.2024).
13. Cambridge Analytica parent firm SCL Elections fined over data refusal. *BBC* : веб-сайт. 10 січня 2019 р. URL: <https://www.bbc.com/news/technology-46822439> (дата звернення: 10.09.2024).
14. Вестбі Д. Великий злам: Cambridge Analytica – тільки вершина айсберга. *Amnesty International Ukraine* : веб-сайт. 24 червня 2019 р. URL: <https://www.amnesty.org.ua/velykyj-zlam/> (дата звернення: 10.09.2024).
15. Neubauer A.C. The future of intelligence research in the coming age of artificial intelligence – With a special consideration of the philosophical movements of trans- and posthumanism. *Intelligence*. 2021. Vol. 87. 101563. P. 1–8. DOI: <https://doi.org/10.1016/j.intell.2021.101563>.
16. Roivainen E. AI's IQ. *Scientific American Magazine*. 2023. Vol. 329. Issue 1. p. 7 URL: <https://www.scientificamerican.com/article/i-gave-chatgpt-an-iq-test-heres-what-i-discovered/> (дата звернення: 10.09.2024).
17. Середній рівень IQ в світі 2024. *Міжнародний реєстр IQ* : веб-сайт. URL: https://international-iq-test.com/uk/test/IQ_by_country (дата звернення: 10.09.2024).
18. Ghislain de Haut de Sigy. Quel était le QI d'Albert Einstein? *Maxisciences* : веб-сайт. 24 жовтня 2024 р. URL: https://www.maxisciences.com/savoir/histoire/quel-etait-le-qi-dalbert-einstein-quotient-intellectuel_art47750.html (дата звернення: 10.09.2024).
19. Cyran R. AI models' slowdown spells end of gold rush era. *Reuters* : веб-сайт. 13 грудня 2024 р. URL: <https://www.reuters.com/breakingviews/ai-models-slowdown-spells-end-gold-rush-era-2024-12-12/> (дата звернення: 13.12.2024).
20. Bubeck S., Chandrasekaran V., Eldan R., Gehrke J., Horvitz E., Kamar E., Lee P., Lee Y., Li Y., Lundberg S., Nori H., Palangi H., Ribeiro M., Zhang Y. Sparks of Artificial General Intelligence Early experiments with GPT-4. *Microsoft Research. arXiv Cornell University*. 2023. 155 p. URL: <https://arxiv.org/pdf/2303.12712v5.pdf> (дата звернення: 10.09.2024).
21. Remarks by President Biden at the APEC Leaders Retreat Meeting. *The White House* : веб-сайт. 17 листопада 2023 р. URL: <https://www.whitehouse.gov/briefing-room/speeches-remarks/2023/11/17/remarks-by-president-biden-at-the-apec-leaders-retreat-meeting/> (дата звернення: 10.09.2024).
22. Artificial Intelligence Act: deal on comprehensive rules for trustworthy AI. *European Parliament* : веб-сайт. 09 грудня 2023 р. URL: <https://www.europarl.europa.eu/news/en/press-room/20231206IPR15699/artificial-intelligence-act-deal-on-comprehensive-rules-for-trustworthy-ai> (дата звернення: 10.09.2024).
23. Kavanagh J., Rich M. Truth Decay: An Initial Exploration of the Diminishing Role of Facts and Analysis in American Public Life. *RAND Corporation. Series: Research Reports*. 2018. – 324 p.
24. Hilbert M. Towards a Conceptual Framework for ICT for Development: Lessons Learned from the Latin American "Cube Framework". *Information Technologies & International Development*. 2012. Vol. 8. № 4. P. 243-259. URL: <https://itidjournal.org/index.php/itid/article/download/967/967-2754-1-PB.pdf> (дата звернення: 10.09.2024).